

مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای
سال ششم، شماره بیست و سوم، زمستان ۱۳۹۳

تحلیل تطبیقی عناصر فضایی باغ ایرانی در طراحی پارک‌های شهر اصفهان

رضا مختاری ملک‌آبادی: استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران*
مه‌دی ابراهیمی: استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
فاطمه ترقیبان: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

دریافت: ۱۳۹۲/۱۱/۲۸ - پذیرش: ۱۳۹۳/۹/۱۶، صص ۹۷-۱۱۴

چکیده

باغ ایرانی از قدیمی‌ترین تجربه‌های باغ‌آرایی در جهان است و تاریخ باغ‌سازی ایران نشان از قدمت آن دارد. باغ ایرانی و عناصر آن کمک خواهند کرد که پارک‌ها و فضاهای سبز امروز از یکنواختی کسل‌کننده درآمده و به فضاهایی با نشاط و هویت بخش مبدل شوند. در حال حاضر می‌توان از باغ‌سازی ایرانی الگو گرفت تا خوانشی مجدد از جلوه‌های باغ ایرانی صورت پذیرد به نحوی که با فضای سبز مدرن زندگی امروز متناسب باشد. باغ ایرانی مجموعه‌ای فرهنگی، تاریخی و کالبدی است که در آن آب، گیاه و ابنیه در نظام هندسی مشخصی با هم تلفیق شده و محیطی مطلوب برای انسان بوجود می‌آورد. یکی از ویژگی‌های شهر اصفهان گسترش فضاهای سبز و خلق مناظر روح بخش و همچنین شمار زیاد باغ‌های ایرانی است، به گونه‌ای که شهر اصفهان به عنوان باغ شهر خوانده می‌شده است. در این پژوهش به تحلیل تطبیقی عناصر فضایی باغ ایرانی در طراحی پارک‌های شهر اصفهان پرداخته شده است. در این راستا تلاش شده با استفاده از روش "توصیفی-تحلیلی" و با تکمیل ۳۸۴ عدد پرسشنامه از شهروندان و کارشناسان در مناطق پانزده گانه شهر اصفهان و با استفاده از نرم افزار SPSS، عناصر فضایی باغ‌های ایرانی را به منظور بهره‌برداری در پارک‌های شهری مورد تحلیل قرار گیرد. فرضیه اصلی تحقیق این است که عناصر فضایی موجود در پارک‌های شهر اصفهان با عناصر فضایی باغ‌های ایرانی تطابق چندانی ندارد. نتایج تحقیق نشان داد که اکثریت عناصر موجود در باغ‌های اصفهان در پارک‌های شهری نیز دیده می‌شود اما هنوز تا رسیدن به باغ ایرانی که دارای ویژگی‌های فضایی منحصر به فرد است فاصله زیادی وجود دارد. همچنین با توجه به ارزیابی ویژگی‌های باغ ایرانی در پارک‌های شهری نیز مشخص گردید که تدوین معیارهای طراحی باغ و پارک بر اساس الگوی باغ ایرانی مورد پذیرش شهروندان بوده است. پارک‌هایی دارای ویژگی‌هایی با هویت فضایی همانند هندسه مشخص و منحصر به فرد، وجود کوشک و سردر، فراوانی و سبکی خاص در نحوه حضور آب، کثرت سایه، نظمی ویژه در کاشت درختان و... می‌تواند رضایت شهروندان را افزایش دهد.

واژه‌های کلیدی: باغ ایرانی، عناصر فضایی، پارک شهری، شهر اصفهان

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

نقش و اهمیت فضای سبز در زندگی شهری، موضوعی است که محققان شهری بیش از هر چیز دیگر در شهرها و شهرسازی معاصر به آن پرداخته‌اند و کاربست اندیشه‌های تئوریک آنها در مدیریت‌های اجرایی شهری، موجب گردیده که در بسیاری از نقاط شهری جهان، معضلات ناشی از تمرکز جمعیت، صنایع و آلودگی‌های زیست محیطی تبعی آنها تعدیل یابد و شهرها به مکان‌هایی مناسب برای زندگی، کار، تفریح و آموزش مبدل گردند. بنابراین، اینک فضاهای سبز به عنوان جزیی اساسی، از بافت شهرها و نیز بخش مهمی از خدمات شهری مورد نیاز جامعه شهری، ضرورت یافته است و باید از نظر کمی و کیفی، متناسب با حجم فیزیکی شهر (ساختمان‌ها، خیابان‌ها و جاده‌ها) و نیازهای جامعه (از لحاظ روانی، گذران اوقات فراغت و بهداشتی) با توجه به شرایط اکولوژیک شهر و روند گسترش آبی آن توسعه یابد، تا بتواند به عنوان فضاهای سبز فعال، بازدهی مورد نیاز را به صورت مستمر داشته باشد.

در این میان ایجاد باغ‌های شهری به عنوان یکی از عوامل اصلی تأمین‌کننده ارتباط انسان و طبیعت همواره مورد توجه بوده است. باغ‌های ایرانی در طول تاریخ به طور کامل تحت تأثیر مسائل محیطی، اقتصادی و سیاسی قرار داشته و در هر دوره ای سبک خاصی از آنها ایجاد شده که بخش عمده ای از آنها در حال حاضر از بین رفته و اسناد و آثار باقیمانده، تنها دوره تیموریان تا تاریخ معاصر را در بر می‌گیرد.

در واقع ایرانیان را باید پایه گذار سبکی خاص از باغ آرایی در جهان دانست. «باغ ایرانی مجموعه ای فرهنگی، تاریخی و کالبدی است که در آن آب، گیاه و ابنیه در نظام هندسی مشخصی با هم تلفیق شده و محیطی مطلوب، ایمن و آسوده برای انسان بوجود می‌آورند. گیاه، آب، هوا و نور چهار عنصر طبیعی مهمی هستند که بر بستر خاکی زمین در شکل دادن سازمان فضایی شهرها و نیز باغ‌ها نقش اساسی ایفا می‌کنند، همچنین می‌توانند پاسخگوی برخی نیازهای معنوی، روانی و مادی انسان باشند که از میان آنها دو عنصر گیاه و آب نقش مهم تری دارند.» (حیدرنتاج، ۱۳۸۹: ۶۰-۵۹). آب یکی از مقدس‌ترین نمادهای روشنایی بر روی زمین است، نماد فکر و اندیشه و عنصر هستی بخش است، زیرا نبض تپنده باغ و نشانی از سبزی و رویش است (طوسی و امامی‌فر، ۱۳۹۰: ۶۷). آبنما در باغ‌های ایران اهمیت به سزا داشته و دارد. غالباً شکل آبنماهای باغ ایرانی تنوع فراوانی داشته و در یکی از محورهای اصلی فضای باغ احداث می‌گردیده است (روحانی، ۱۳۸۹: ۲۶-۲۷).

از دیگر عناصر ثابت باغ‌های ایرانی، می‌توان به استفاده از انواع گل‌ها و گیاهان و همچنین درختان بلند سایه دار اشاره کرد. «برای ایجاد سایه در باغ‌های ایرانی از درختان سایه افکن مانند بید، چنار، نارون و مانند آن استفاده شده است و برای کمک بیشتر به ایجاد سایه، گذرگاه‌های باغ‌ها را باریک انتخاب نموده‌اند تا سایه درختان دو طرف همه سطح گذرگاه‌ها را بپوشاند» (نعیم، ۱۳۹۰: ۳۵). مرکزیت، تقارن، ریتم، گستردگی

این مطلب است. به نحوی که حیدری بخش، (۱۳۸۷) در مطالعه خود با عنوان: بررسی تطبیقی استاندارد پارک‌ها و فضای سبز شهر اصفهان با استانداردهای موجود (نمونه موردی: فضای سبز حاشیه زاینده رود)، ضمن تحلیل مبلمان و نحوه طراحی پارک‌های شهر اصفهان به این نتیجه رسیده که مدت زمان ماندگاری اشخاص در پارک‌های حاشیه زاینده رود با شاخص‌های ایمنی، امنیت، تسهیلات رفاهی، روشنایی، امکانات بهداشتی و... ارتباط مستقیمی دارد. همچنین شاخص ایمنی با ۵ درصد پایین‌ترین و امنیت با ۷۹ درصد بالاترین میزان رضایتمندی شهروندان را به خود اختصاص داده است.

همچنین بمانیان و همکاران (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان بررسی بنیادهای فرهنگی - محیطی در عناصر کالبدی باغ‌های ایرانی (قبل و بعد از اسلام) به بررسی عناصر تاثیرگذار بر باغ ایرانی به عنوان فضایی همسو با ارزش‌های معنایی و محیطی پرداخته‌اند و در نهایت باغ ایرانی را به عنوان اثری حکیمانه و کمال‌گرا در اصول خویش مطرح می‌سازند.

تقی پور و طهماسبی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان باغ ایرانی - باغ ژاپنی؛ معنا و معماری، به این نتیجه می‌رسند که باغ ایرانی از باغ ژاپنی قدمت بیشتری دارد و الگویی اصلی به شمار می‌رود که تأثیرش را بر معماری جهان اسلام، از هند تا اسپانیا، گذاشته است. باغ ژاپنی متأثر از باغ چینی است که با آیین‌های ژاپنی ترکیب شده است. این باغ‌ها شکل‌هایی مختلف، اما هدف و ساختاری یکسان دارند و گاهی با یکدیگر ترکیب می‌شوند. هر دو این باغ‌ها دارای عناصر اصلی

دید و هندسه مستطیلی از دیگر خصوصیات باغ ایرانی است. از طرف دیگر پارک‌ها به عنوان عمده‌ترین فضای سبز شهری نقش بسیار مهمی در زندگی اجتماعی و مراودات فرهنگی شهرنشینان دارند. طبیعت پارک‌ها به گونه ایست که تمام طبقات مردم می‌توانند از آن استفاده کنند. علاوه بر این یکی دیگر از خصوصیات مهم و مفید پارک‌های عمومی تأثیری است که در آب و هوای شهرها می‌گذارند و خود به حفظ بهداشت محیط و سلامتی افراد کمک می‌نماید. اما متأسفانه در طی سالهای اخیر با کم رنگ شدن نقش باغ‌های ایرانی، سعی چندانی هم در بازآفرینی این عناصر مطلوب باغ‌های ایرانی در طراحی پارک‌های امروزی صورت نگرفته است. این در حالی است که شهرنشینان از جنبه‌های روحی بیشتر از همه به پارک‌ها نیازمند می‌باشند و همسو نبودن آنها با سلاقی و روحیات شهروندان، اثرات نامطلوبی را بر زندگی آنها تحمیل می‌کند.

باید اذعان نمود، عمده پارک‌هایی که در دوران معاصر در ایران و شهر اصفهان ساخته شده است دارای طراحی تقلیدی از شیوه‌های اروپایی است. این گونه پارک‌ها فاقد ارتباط مؤثر با سازمان فضایی شهر بوده و تأثیر مهمی در بهبود کیفیت زندگی شهری ایفا نمی‌کند، این در حالی است که "شهر اصفهان روزی در زمره باغشهرهای جهان بوده است (حتی قبل از پیشنهاد طرح باغشهرها وارد)" (شیعه، ۱۳۸۳: ۳۹).

بررسی سیر مطالعات و پژوهش‌های انجام شده قبلی در خصوص طراحی پارک‌ها و باغ‌های شهری نیز موید

شود که این حضور می‌تواند در ابعاد کوچک حیاط خانگی یا ابعاد بزرگ در مقیاس شهری تجلی پیدا کند. مدقالچی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق دیگری با عنوان روح مکان در باغ ایرانی، از رویکرد پدیدارشناسانه نسبت به مفهوم مکان و باغ ایرانی استفاده نموده‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که هر کدام از اجزای باغ، علاوه بر دارا بودن کیفیت‌هایی شناخته شده، به سبب داشتن کیفیت‌های لاهوتی و قدسی به انضمام بار معنایی و تاریخی در جهت القای حس مکان به مخاطب نقش بسزایی دارند.

پور جعفر و همکاران (۱۳۹۳) در اثر خود با عنوان تجلی مفاهیم قرآنی در باغ ایرانی با تاکید بر سوره انسان (نمونه موردی، باغ دولت آباد یزد)، ضمن بررسی خصوصیات کلی و عناصر فضایی باغهای ایرانی با بررسی و تفسیر سوره انسان به این نتیجه رسیده‌اند که عناصر موجود در باغ ایرانی در سوره انسان با عنوان نعمت‌های بهشت قرآنی یاد شده است و این نعمتها بصورت عینی و ذهنی هم در باغ و هم در باور طراح آن استعاراتی مادی و معنوی بر جای نهاده است.

اما پژوهش حاضر علاوه بر بررسی شناخت عناصر فضایی باغ‌های ایرانی از جمله عنصر آب، پوشش گیاهی، کوشک، سردر، هندسه و... به مطالعه و بررسی پارک‌های شهری اصفهان که امروزه حجم اصلی فضای سبز شهر را تشکیل می‌دهند، همچنین تطبیق عناصر فضایی باغ‌های ایرانی بر پارک‌های شهری می‌پردازد. این مقوله تقریباً موضوع جدیدی است که کمتر به شکل نظرسنجی و پرسشنامه‌ای در ایران به

آب، گیاه، کوشک، و مسیرها هستند، اما کاربرد این اجزا در آنها متفاوت است.

مهدی‌زاده سراج و نیکوگفتار (۱۳۹۰)، در مطالعه‌ای با عنوان بررسی تطبیقی راهکارهای دستیابی به آرامش، آسایش و تفکر در باغ‌های سنتی ایران و ژاپن، به این نتیجه رسیده‌اند که با توجه به اینکه هم باغ‌های ایرانی و هم باغ‌های ژاپنی القاکننده حس آرامش و تسکین، البته به گونه‌هایی متفاوت، در افراد حاضر در آنها هستند؛ بنابراین، بهترین راه دست‌یابی به آرامش در فضا، ترجمان کالبدی اعتقادات مردمان است. تلطیف فضا و خلاقیت در به کارگیری نیروی طبیعت در هنر باغ سازی ایران و ژاپن با توجه به دیدگاه معنوی مردمان این دو سرزمین، برای هدایت ذهن و آرامش روح به زیباترین صورت خود جلوه گر شده است؛ یکی با قرینه سازی، خالق اندیشه زیبا و خلق تصویرگرایی منطقی می‌شود تا با استفاده از خطوط و فضایی ساده، ادراکات ذهنی محیط را برای آرامش روح و روان خواناتر کند و دیگری با برداشتی انتزاعی و سادگی فضا، محیط را ملموس تر و جسم و روح را پذیراتر می‌نماید.

همکاران (۱۳۹۲) نیز در پژوهش خود به بررسی باغ سازی قدیم ایران پرداخته و به طور همزمان عناصر قدیم باغ‌های ایرانی را مورد توجه قرار داده‌اند. در این پژوهش باغ ایرانی سرلوحه بسیاری از سطوح فکری و تصورات و ایدئولوژی‌های ایران، هنر و ذهن، توصیف مفهوم زندگی، بی‌نهایتی انسان، جاودانگی، بهشت و دریافت‌های زمینی از دنیای معنوی از دیدگاه ایرانی است. وسعت باغ ایرانی نامحدود است و حضور آن می‌تواند در زندگی عمومی و خصوصی ایرانیان پیدا

۱- ارائه پیشنهادها و الگوهایی در راستای هویت بخشی به پارک‌های شهری موجود در راستای افزایش رضایت شهروندان

۱-۲- فرضیه‌های پژوهش

در این مقاله در راستای پاسخگویی به سؤال زیر که آیا عناصر فضایی واقع در پارک‌های شهر اصفهان با عناصر فضایی باغ‌های ایرانی مشابهت دارند؟ دو فرضیه مطرح شده است.

- به نظر می‌رسد عناصر فضایی موجود در پارک‌های شهر اصفهان با عناصر فضایی باغ‌های ایرانی تطابق چندانی ندارد.

- به نظر می‌رسد با جایگزینی عناصر باغ ایرانی و تطبیق آن در پارک‌ها می‌توان به آن‌ها هویت فضایی بخشید.

۱-۳- روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است که ابتدا با استفاده از روش کتابخانه‌ای و مراجعه به منابع اسنادی مختلف به مطالعه وضع موجود پارک‌ها پرداخته و سپس با استفاده از پرسشنامه و روش میدانی به بررسی عناصر فضایی باغ و پارک‌های شهر اصفهان پرداخته و بعد از آن با جمع‌آوری سایر اطلاعات مورد نیاز با استفاده از نرم افزار SPSS به تحلیل‌های آماری پرداخته شد.

- جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

این تحقیق در قالب تحقیق پیمایشی به کمک تکنیک پرسشنامه با نظرسنجی از ۳۸۴ نفر استفاده‌کنندگان از پارک‌های شهری و باغ‌های ایرانی و همچنین ۳۰ عدد پرسشنامه بین کارشناسان در این زمینه توزیع گردید. تعداد پرسشنامه‌ها در هر مکان بسته به وسعت این فضاها و تعداد افرادی که از این فضاها استفاده

خصوص شهر اصفهان بدان پرداخته شده است. در این راستا بایستی به بازنگری در برخورد با پدیده باغ ایرانی پرداخته و راه‌های جدیدی برای طرح مجدد آن در فضاهای سبزشهری به جای پارک‌های شهری که صرفاً ماحصل تزریق تفکر مدرنیسم وارداتی و طراحی تقلیدی از شیوه‌های اروپایی می‌باشند، در نظر گرفته شود.

بنابراین، با توجه به این موارد گزینش الگوی مناسب در هر اقلیمی که از ثبات نسبی و ارتباط مؤثر با سازمان فضایی شهر برخوردار باشد ضروری به نظر می‌رسد. اما سوال اینجاست که آیا پارک‌های ایرانی فعلی در شهر اصفهان از نظر بهره‌مندی از عناصر فضایی شاخص توانسته‌اند همانند باغ‌های ایرانی ایفای نقش نمایند؟

در این راستا هدف اصلی این پژوهش، تحلیل تطبیقی عناصر فضایی باغ ایرانی در پارک‌های شهر اصفهان است، همچنین شناخت و اهمیت ارزش کیفی باغ‌های ایرانی و عناصر آن در طراحی پارک‌های امروزه مورد توجه قرار گرفته که به مثابه مکانی برای شناخت خویش، تمرکز و فراغت از استرس‌های روزانه در جهت افزایش زیبایی منظر شهری و کاهش آلودگی زیست محیطی ایفای نقش نمایند.

از جمله اهداف فرعی این پژوهش می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- شناخت عناصر فضایی باغ‌های ایرانی
- تحلیل میزان کاربرد عناصر فضایی باغ‌های ایرانی در پارک‌های شهری امروز اصفهان
- بررسی میزان رضایتمندی مردم از پارک‌های شهری در مقایسه با عناصر باغ ایرانی

۲- مفاهیم و مبانی نظری

۲-۱- باغ شهر

یک باغ شهر یک شهر طراحی شده است که به طور همزمان برای موارد صنعتی و زندگی سالم طراحی شده است. مکانی که توسط کمربندی از زمینهای سبز دائمی احاطه شده باشد (مارگارت و لاک، ۲۰۱۳: ۵). این ایده از سوی ابنزهاوارد پیشنهاد شد و مفهوم آن، در سال ۱۹۱۹ میلادی، از سوی انجمن باغ شهر، با موافقت مواردی تعریف شد (سیف‌الدینی، ۱۳۸۸: ۱۴۷ و ۱۴۸).

۲-۲- فضای سبز شهری

فضای سبز شهری بخشی از فضاهای باز شهری است که عرصه‌های طبیعی یا مصنوعی آن تحت استقرار درختان، درختچه‌ها، گل‌ها و چمن‌ها و سایر گیاهانی است (صالحی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱). فضای سبز به مجموعه فضاهای سبز و آزاد که در داخل محیط‌های شهری با اهداف مشخص برنامه ریزی شده و عملکرد معینی بر عهده دارند، اطلاق می‌شود (پور ابراهیم، ۱۳۸۵: ۷).

۲-۳- باغ

بنا به تعریفی که از سوی منشور فلورانس و البته کمیته باغ‌های تاریخی در سال ۱۹۸۲ میلادی ارائه شده، باغ ترکیب معماری از جماد و نبات است، پس اثری زنده و نمایانگر فرهنگ هر قوم و شرایط اقلیمی زادگاهش است (شاهچراغی، ۱۳۸۹: ۴۱). کلمه باغ یا پردیس یا

می‌کردند توزیع شده است. در انتخاب افراد برای پاسخ دهی به پرسشنامه‌ها افراد بالای ۱۵ سال در نظر گرفته شده اند که برابر با ۱۴۱۶۴۹۲ نفر در شهر اصفهان است. البته پرسشنامه‌ها در باغ‌های مهم تاریخی نیز برای ارزیابی توزیع شده است. سپس برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS و آزمون آماری خی دو استفاده شده است.

۱-۴- محدوده و قلمرو پژوهش

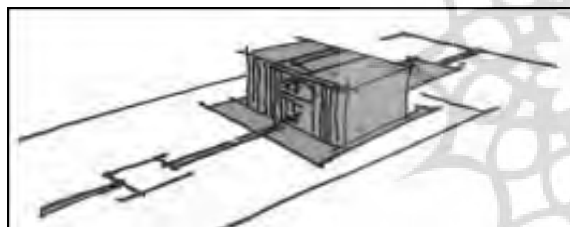
شهر اصفهان با مساحتی حدود ۴۸۲ کیلومتر مربع و جمعیتی بالغ بر ۱۷۹۱۰۶۹ نفر، بین ۳۲ درجه و ۳۹ دقیقه و ۳۸ ثانیه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۴۰ دقیقه و ۱۷ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است (استانداری اصفهان، معاونت برنامه ریزی، ۱۳۹۰).

شکل (۱) موقعیت محدوده قانونی و حریم مناطق پانزده گانه شهر اصفهان. مأخذ: شهرداری اصفهان

و سکونت نگهبانان، باغبانان و سایر کارکنان خدماتی باغ‌ها بود (سلطان زاده، ۱۳۷۸: ۵۶).

کوشک در باغ ایرانی: واژه کوشک به طور معمول و بیشتر برای بناهایی به کار می‌رفت که به صورت برون گرا طراحی می‌شدند و پیرامون آن‌ها فضای سبز و باز قرار داشت (عمید، ۱۳۵۷: ۱۶۶۳). کوشک محل مسکونی در باغ و دارای اتاق‌ها و تالارهای جداگانه برای ساکنان و مهمانان بوده که طراحی آن معمولاً آمیخته با فضای باز انجام می‌شده است (حیدرنتاج، ۱۳۸۹: ۷۳). تقارن، مرکزیت، ریتم، گستردگی دید و هندسه مستطیلی از دیگر خصوصیات باغ ایرانی است.

شکل ۲- وجود محور اصلی در باغ ایرانی مأخذ:

صدیق، ۱۳۹۱: ۶۳

سیر تحول باغ ایرانی در ادوار مختلف تاریخی ایرانی‌ها از قدیم الایام به ساختن باغ‌ها و باغچه‌ها علاقه خاصی داشته‌اند. براساس نوشته‌های مورخان یونانی، نزدیک به ۳۰۰۰ سال پیش، پیرامون خانه‌های بیشتر ایرانیان را باغها یا پردیس‌ها احاطه کرده بود. از نشانه‌های باغ سازی در این منطقه می‌توان به نوشته‌های باقی مانده از سومریان اشاره کرد: که خلقت چنین بهشتی را به دستور خدای آب و فراهم آمده توسط خدای آفتاب می‌داند (Moynihan, 1982). یکی از قدیمی ترین

بهشت و مانند آن همگی به اینگونه فضاها نوعی معنویت ویژه می‌بخشیده است (براتی، ۱۳۸۳: ۱۵).

۲-۴- پارک

پارک‌ها می‌توانند مکان‌هایی برای انجام ورزش و فعالیت‌های روزمره باشند و در کنش با محیط زیست قرار گیرند (ترنر، ۱۳۸۵: ۴۸). پارک شهری دارای نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی و مزایای چون درمان بیماری‌های روحی، محیطی مطلوب برای پرورش کودکان، یکپارچگی اجتماعی، حفظ آسایش و نظایر این‌ها، هستند (Balram and Suzann, 2005: 149).

- عناصر باغ ایرانی

آب در باغ ایرانی: آبنا در باغ‌های ایران اهمیت به سزا داشته و دارد. غالباً شکل آبنا‌های باغ ایرانی تنوع فراوانی داشته است (حکمتی، ۱۳۸۶: ۱۶۰). یکی دیگر از جلوه‌های آب در باغ‌های ایرانی استفاده از حوض و استخر است (ویلبر، ۱۳۸۳: ۳۸ و ۴۰).

گیاهان در باغ ایرانی: گیاهان در باغ ایرانی گذشته از جنس و گونه، از نظر محل قرارگیری، طرح کاشت، زیبایی و سودمندی بسیار قابل ملاحظه هستند، گیاهان در باغ ایرانی با اهداف متفاوتی از جمله سایه اندازی، محصول دهی و تزئین باغ به کار می‌روند (بهرام، ۱۳۸۴: ۸۱). درختان سایه افکن در دو طرف مسیرهای باغ قرار می‌گیرند (لنچینسکی، ۱۳۸۷: ۷۱).

سردر در باغ ایرانی: در بسیاری از باغ‌های سکونتگاهی، حکومتی و سکونتگاهی - حکومتی عمارتی در فضای ورودی ساخته می‌شد که در بیشتر موارد محل استقرار

نقش‌های کشف شده در سامره که نشانگر ایده باغ ایرانی است کاسه ای با طرح‌هایی از جوی‌های متقاطع است که چهار قطعه باغ را نشان می‌دهد و در هر قطعه یک درخت و یک پرند وجود دارد (انصاری، ۱۳۷۷). آنچه از گزارش‌های دشت شوش و چغازنبیل از دوران ایلام و آشور بر می‌آید، حکایت از اهمیت باغ‌ها در کنار معابد و وجود نشانه‌های مقدس و رمز آمیز در درون آنها دارد. بعد از آن در پاسارگاد، باغ ایرانی با تمام ویژگی و عناصر اصلیش به منصفه ظهور می‌رسد. ظهور هندسی باغ شاهی در میان باغ بزرگ پاسارگاد به شیوه ای که در دوران بعد نیز تداوم دارد، حضور زیبایی حوضچه‌ها، آبراهه‌های سنگی پیرامون باغ شاهی و کوشک‌ها و همچنین حصار گرداگرد باغ بزرگ پاسارگاد که آرامگاه را نیز دربرمی‌گیرد، خلق جدیدی است که برای نخستین بار اتفاق می‌افتد. با گسترش اسلام در ایران و تأثیر آن بر معماری، هنر باغسازی ایران نیز از این تأثیرپذیری بی بهره نماند. پس از آن تاریخ معماری ایران زمین شاهد ساخت کاخ-باغ‌ها، باغ‌های شهری و باغ‌های حاشیه شهرها در بهترین نقاط از نظر مواضع استحکامی است که حتی بعد از تخریب کامل مغولان می‌توان در آثار نگارگری و نقاشی‌های هنرمندان ملاحظه کرد (خوانساری، ۱۳۸۳، ۵۶) (متدین، ۱۳۸۳، ۵۳)

در قرون بعد در کشورهای مختلف جهان، باغ‌های متعدد به تأثیر پذیری از شیوه باغ سازی ایرانی که احداث شد به گونه ای که می‌توان، فضایی محصور با دیوارهایی بلند، تقسیم فضا به چهار قسمت، استفاده از یک نهر اصلی، وجود کوشک یا قصر در مرکز فضا،

انتخاب قطعه زمینی که به طور طبیعی سرایشب بوده و یا ایجاد یک تپه مصنوعی به منظور جریان و حرکت آب و همچنین باغ‌های انگور، باغ‌های میوه و یا باغهایی که به منظور تفرجگاه ساخته می‌شود را از شاخصه‌های معماری آنها برشمرد (ویلبر، ۱۳۸۸) با روی کار آمدن دولت صفویه بزرگ‌ترین دستاوردها در عرصه هنر معماری به دست آمد که مهم‌ترین آن وجود باغ‌های صفویه در تاریخ باغ سازی ایران محسوب می‌شود (پروشانی، ۱۳۷۳) پس از دوران صفوی تا دوران قاجاری می‌توان گفت که تغییرات عمده ای در شیوه باغسازی ایران به وجود نیامد. از نمونه باغ‌هایی که در دوران زندیه احداث شد می‌توان به باغ دولت آباد یزد، نمیر تفت، باغ نظر، دلگشا و هفت تن در شیراز اشاره کرد.

در دوران قاجار نیز به دلیل تعامل نزدیک با اروپا و ارتباط با دولتهای خارجی و مسافرت‌های متعدد ناصرالدین شاه و رجال به غرب و اعزام محصلین و هنرمندان به اروپا سبب گسترش ارتباطات با فرهنگ غرب شد و هنر باغ سازی ایران نیز مانند دیگر هنرها تحت تأثیر هنر اروپایی قرار گرفت و برخی از فرمها نقش مایه‌های باغ سازی اروپایی توسط معماران ایرانی مورد استفاده قرار گرفتند. از ویژگی‌های باغ سازی این دوره می‌توان به آرایش گیاهان با برش شاخه‌ها و ایجاد نظمی شبه هندسی در آنها و همچنین قراردادن مجسمه در باغ و استفاده از چمن و گیاهان زینتی در فضای باز مقابل بنای اصلی اشاره کرد، از این زمان به بعد باغ سازی سنتی ایران منقطع می‌شود و باغ سازی با سبک

	<p>محل فضاهای سازه و روشن به هم‌افزایی در فرم بهدار و به هم‌افزایی از دیدگاه باغ ایرانی بهدار و عناصر در کنار یکدیگر</p>	<p>شکل هندسی</p>
	<p>عناصر فضایی در کنار هم</p>	<p>سخت‌افزار</p>
	<p>بناهای بی‌عمل فضایی در کنار هم توجهات در داخل باغ</p>	<p>سخت‌افزار</p>

شکل ۳-۳- ویژگی‌های باغ ایرانی مأخذ: نگارندگان بر

اساس مهدی زاده سراج و نیکوگفتار، ۱۳۹۰: ۴۱

۳- تحلیل یافته‌ها

پرسشنامه دارای ۳۱ سوال بسته می‌باشد. سوالات بسته شامل سوالات عمومی و تخصصی برای بررسی تطابق پارک‌ها و باغ‌های شهر اصفهان می‌باشد که به صورت طیف لیکریت طراحی شده است. جهت تأیید روایی پرسشنامه، از دیدگاه و تجربیات اساتید به ویژه استاد راهنما استفاده گردید و پس از انجام اصلاحات لازم پرسشنامه مذکور، از نظر روایی مورد تأیید قرار گرفت. برای سنجش پایایی پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید و آلفای برابر با ۰/۷۹۷ به دست آمد.

با توجه به آمار بیشتر افراد پاسخ دهنده در بین کارشناسان و شهروندان در گروه سنی ۳۰-۱۵ سال قرار داشته اند.

- در بین ویژگی‌های باغ‌های ایرانی بیشتر مردم موافق حضور درختان سایه دار و وجود عنصر آب و

پارک‌های غربی رواج پیدا می‌کند (مهدی زاده سراج و نیکوگفتار، ۱۳۹۰، ۳۳) در شکل (۳) ویژگی‌های باغ ایرانی از جمله عناصر متشکله، فرم‌های غالب، رنگ و بافت، نظم هندسی و ساختار فضایی مطرح شده است.

	<p>فضای فضای سبز در محوطه، معادلات توجهات فضای باغ</p>	<p>عناصر سخت‌افزار</p>
	<p>بهدار و به هم‌افزایی در کنار هم</p>	<p>فرم‌های ظاهری</p>
	<p>بناهای بی‌عمل فضایی در کنار هم توجهات در داخل باغ</p>	<p>سخت‌افزار</p>

شکل ۳-۱- ویژگی‌های باغ ایرانی

	<p>محل فضاهای سازه و روشن به هم‌افزایی در فرم بهدار و به هم‌افزایی از دیدگاه باغ ایرانی بهدار و عناصر در کنار یکدیگر</p>	<p>شکل هندسی</p>
	<p>عناصر فضایی در کنار هم</p>	<p>سخت‌افزار</p>
	<p>بناهای بی‌عمل فضایی در کنار هم توجهات در داخل باغ</p>	<p>سخت‌افزار</p>

شکل ۳-۲- ویژگی‌های باغ ایرانی

شهروند و ۵۰ درصد افراد کارشناس باغ‌های ایرانی شهر اصفهان خوب و عالی بوده است. با توجه به آمار اشاره شده رضایت پاسخ دهندگان نسبت به باغ‌های ایرانی بیشتر از پارک‌های شهری بوده است.

جدول ۱- ارزیابی ویژگی باغ‌های ایرانی برای استفاده

در پارک‌های شهری

	شهروندان		کارشناسان	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
آب در باغ	134	34.9	5	16.6
درختان سایه دار	181	47.1	15	50
سردر باغ	30	7.8	7	3.23
کوشک	27	7.0	2	6.6
هندسه	12	3.1	1	3.4
جمع	384	100.0	30	100.0

جلوه‌های مختلف آن در پارک‌ها و باغ‌های ایرانی بوده اند این موضوع نشان دهنده آن است که برنامه ریزان و طراحان فضای سبز این دو مقوله را بیشتر مورد توجه قرار دهند.

جدول (۱) نشان دهنده آن است که بیشتر افراد شهروند و متخصصین موافق حضور درختان سایه دار و در مرتبه بعدی شهروندان موافق وجود عنصر آب و جلوه‌های مختلف آن در پارک‌ها و باغ‌های ایرانی بودند این در حالی است که افراد کارشناس دومین عنصر را سردر انتخاب کرده اند.

در مورد رضایتمندی از پارک‌های شهری حدود ۶۸ درصد از افراد شهروند و ۳۰ درصد افراد کارشناس گزینه عالی و خوب را ارزیابی نمودند، در مورد باغ‌های ایرانی نیز می‌توان گفت به نظر ۷۳ درصد افراد

جدول ۲- ارزیابی رضایتمندی از باغ‌ها و پارک‌های شهر اصفهان از نظر شهروندان و کارشناسان

	شهروندان				کارشناسان			
	باغ		پارک		باغ		پارک	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
عالی	75	19.5	68	7.17	7	23.3	1	3.3
خوب	206	53.6	194	5.50	8	26.7	8	26.7
متوسط	۰۸	۰.۸۰۲	98	5.25	13	43.3	19	63.3
ضعیف	19	4.9	24	3.6	2	6.7	2	6.7
خیلی ضعیف	4	1.0	0	0.0	0	0	۰	0
جمع	384	100.0	384	100.0	30	100.0	30	100.0

ترجیح می‌دهند، برای گذران اوقات فراغت از باغ‌های ایرانی استفاده می‌کنند، این آمار نشان دهنده این است که شهروندان به هر دو فضای سبز شهری (پارک و باغ) نیاز داشته و نیازهای خود را از هر دو فضا تأمین می‌کنند همچنین تعدادی باغ که امروزه تحت عنوان باغ

۳-۱- تجزیه و تحلیل فرضیات پژوهش

فرضیه اول: به نظر می‌رسد پارک‌های شهری در کنار باغ‌های ایرانی می‌توانند نقش دو عنصر فضایی مکمل را ایفا نمایند

با توجه به جدول (۳) در بین پاسخ دهندگان ۵۱/۸ درصد افراد از پارک‌های شهری امروز و ۴۸/۲ درصد

بانوان مرسوم گشته، می‌تواند برای آرامش خاطر و امنیت بانوان ایرانی پاسخ مناسبی باشد.

جدول ۳- انتخاب فضای سبز شهری برای گذران اوقات فراغت شهروندان و کارشناسان

	شهروندان			کارشناسان		
	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
پارک‌های امروزی	199	51.8	51.8	9	30	30
باغ‌های ایرانی	185	48.2	100.0	21	70	100.0
جمع	384	100.0	100.0	30	100.0	

جدول (۴) داده‌های مشاهده شده و مورد انتظار فرضیه اول

	مشاهده شده N	مورد انتظار N	باقی مانده
پارک‌های امروزی	196	192.0	4.0
باغ‌های ایرانی	188	192.0	-4.0
مجموع	384		

جدول (۵) آزمون خی دو فرضیه اول

Test Statistics	S 9
Chi-Square	172.453 α
Df	1
Asymp. Sig.	.000

همان گونه که در بالا ذکر شد تمایل شهروندان به پارک‌های امروزی در شهر اصفهان نسبت به باغ‌های ایرانی کمی بیشتر بوده است اما با توجه به جدول (۶) می‌توان گفت با افزایش سن افراد تمایل آن‌ها در خصوص استفاده از باغ‌های ایرانی در مقایسه با پارک‌های امروزی بیشتر می‌شود.

جدول (۶) ارزیابی رابطه بین سن و رضایتمندی شهروندان

	شهروندان			
	پارک امروزی		باغ ایرانی	
	فراوانی	نسبت تمایل پارک به باغ	فراوانی	نسبت تمایل باغ به پارک
۱۵-۳۰	115	55	94	44.9
۳۰-۴۵	56	53.8	48	46.1
۴۵-۶۰	20	3.36	35	63.6
بیشتر از ۶۰	4	33.3	8	66.6
جمع	153		228	

و اتفاقی را ترجیح داده اند. در خصوص نوع شکل و هندسه در کاشت درختان بیشتر مردم کاشت منظم درختان را ترجیح دادند که این نظرات بر الگوی باغ ایرانی منطبق است.

جدول (۷) نوع شکل و هندسه در کاشت درختان

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	
51.8	51.8	199	کاشت منظم
89.3	37.5	144	کاشت نامنظم و اتفاقی
100.0	10.7	41	سایر
	100.0	384	جمع

همچنین با توجه به جدول (۸) در بین پاسخ دهندگان حدود ۸۳ درصد از افراد شهروند و متخصص تمایل دارند پارک‌های شهری با ویژگی‌های باغ‌های قدیمی اصفهان نظیر باغ چهلستون ساخته شوند.

فرضیه دوم: با جایگزینی عناصر باغ ایرانی و تطبیق آن در پارک‌ها می‌توان به آن‌ها هویت فضایی بخشید.

باغ ایرانی و عناصر آن کمک خواهد کرد که پارک‌ها و فضاهای سبز امروز از یکنواختی کسل کننده درآمده، به فضاهایی با شور و نشاط همچون باغ‌های ایرانی مبدل شود که دارای ویژگی‌هایی با هویت فضایی همانند هندسه مشخص و منحصر به فرد، وجود کوشک و سردر، فراوانی و سبکی خاص در نحوه حضور آب، کثرت سایه، نظم و ویژه در کاشت درختان و... باشد. نظرسنجی به عمل آمده در این پروژه در خصوص ویژگی‌های هویت فضایی از شهروندان مورد بررسی قرار گرفته است.

با توجه به جدول (۷) در بین پاسخ دهندگان ۵۱/۸ درصد کاشت منظم درختان، ۳۷/۵ درصد کاشت نامنظم

جدول (۸) ارزیابی بازسازی پارک‌های شهری با ویژگی‌های باغ ایرانی

	شهروندان			کارشناسان		
	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
عالی	133	34.6	34.6	۱۸	۶۰	۶۰
خوب	184	47.9	82.6	۷	۲۳.۳	۸۳.۳
متوسط	50	13.0	95.6	۴	۱۳.۳	۹۶.۶
ضعیف	16	4.2	99.7	۰	۰	۹۶.۶
خیلی ضعیف	1	.3	100.0	۱	۳.۳	۱۰۰
جمع	384	100.0		۳۰	۱۰۰	

علاوه بر مواردی که ذکر شد برای اثبات فرضیه فوق از آزمون خی دو استفاده شده است.

جدول (۹) آزمون خی دو

Test Statistics	S 20	S 21	S 24	S25
Chi-Square	323.057 α	299.464 α	261.188 β	265.219 α
df	4	4	2	4
Asymp. Sig.	.000	.000	.000	.000

پارک‌های شهری با ویژگی‌های باغ‌های قدیمی اصفهان نظیر باغ چهلستون ساخته شوند، همچنین در خصوص به کارگیری نوع شکل و هندسه، افراد ابتدا هندسه منحنی را و سپس خطوط مستقیم و ترکیب آن را با یکدیگر ترجیح می‌دهند. در نتیجه برای برنامه ریزی و طراحی پارک‌های شهری، می‌توان از معیارهایی که بر اساس سبک باغ ایرانی است برای طراحی فضاهای سبز مدرن متناسب با زندگی امروز استفاده کرد. جداول (۱۰ و ۱۱) ارزیابی کلی عناصر و ویژگی‌های باغ و پارک‌های شهری را از دیدگاه شهروندان و کارشناسان نشان می‌دهد.

اطلاعات بدست آمده برای به کارگیری در جدول فوق از سوالات ۲۰ و ۲۱ و ۲۴ و ۲۵ پرسشنامه گرفته شده است، نتایج بدست آمده در جدول (۹) قابل مشاهده است. با توجه به سطح معناداری به دست آمده از این آزمون با درجه آزادی ۴ و درجه معنی داری (sig) برابر با ۰/۰۰۰ در سطح اطمینان بالاتر از ۹۵ درصد مؤید این است که طراحی پارک‌های شهری منطبق بر عناصر فضایی باغ‌های ایرانی به پارک‌های شهری هویت فضایی می‌بخشد. با توجه به آنچه مطرح شد فرضیه موردنظر تأیید می‌شود. با بررسی و تحلیل نظرسنجی مشخص گردید که حدود ۸۲ درصد افراد تمایل دارند

جدول (۱۰) ارزیابی عناصر و ویژگی‌های باغ‌های ایرانی و پارک‌های شهری از نظر شهروندان

ویژگی‌ها		عالی	خوب	متوسط	ضعیف	مجموع
آینما	باغ	فراوانی	۱۱۹	۱۷۶	۶۸	۲۸۴
		درصد	۲۱.۰	۳۵.۸	۱۲.۷	۱۰۰.۰
	پارک	فراوانی	۶۰	۱۷۲	۱۱۴	۲۸۴
		درصد	۱۵.۶	۳۴.۸	۲۹.۷	۱۰۰.۰
سر در	باغ	فراوانی	۸۸	۱۷۹	۷۷	۲۸۴
		درصد	۲۲.۹	۳۶.۶	۲۰.۱	۱۰۰.۰
	پارک	فراوانی	۲۲	۱۴۳	۱۲۵	۲۸۴
		درصد	۸.۳	۳۷.۲	۲۵.۲	۱۰۰.۰
دسترسی داخل محوطه	باغ	فراوانی	۶۰	۲۰۸	۱۰۶	۲۸۴
		درصد	۱۵.۶	۵۴.۲	۲۷.۶	۱۰۰.۰
	پارک	فراوانی	۵۳	۱۹۳	۱۱۷	۲۸۴
		درصد	۱۳.۸	۵۰.۳	۲۰.۵	۱۰۰.۰
سایه درخت	باغ	فراوانی	۱۰۴	۲۰۳	۷۴	۲۸۴
		درصد	۲۶.۶	۵۲.۹	۱۸.۸	۱۰۰.۰
	پارک	فراوانی	۴۷	۱۴۶	۱۵۰	۲۸۴
		درصد	۱۲.۳	۳۸.۰	۲۹.۱	۱۰۰.۰
کوشک	باغ	فراوانی	۸۰	۱۸۳	۸۸	۲۸۴
		درصد	۲۰.۸	۴۷.۷	۲۴.۹	۱۰۰.۰
	پارک	فراوانی	۲۴	۱۰۸	۱۶۳	۲۸۴
		درصد	۶.۳	۲۸.۱	۴۲.۴	۱۰۰.۰
امنیت	باغ	فراوانی	۵۰	۱۷۱	۱۱۴	۲۸۴
		درصد	۱۳.۰	۳۴.۵	۲۹.۷	۱۰۰.۰
	پارک	فراوانی	۴۵	۱۳۲	۱۴۹	۲۸۴
		درصد	۱۱.۷	۳۴.۴	۲۸.۸	۱۰۰.۰
تندیس و مجسمه	باغ	فراوانی	۳۸	۱۰۹	۱۶۰	۲۸۴
		درصد	۹.۹	۲۸.۴	۴۱.۷	۱۰۰.۰
	پارک	فراوانی	۲۶	۱۱۷	۱۴۳	۲۸۴
		درصد	۶.۸	۳۰.۵	۳۷.۲	۱۰۰.۰
کنترل و نظارت	باغ	فراوانی	۲۶	۱۴۰	۱۰۸	۲۸۴
		درصد	۹.۴	۳۶.۵	۲۸.۱	۱۰۰.۰
	پارک	فراوانی	۳۳	۸۶	۱۴۲	۲۸۴
		درصد	۱۰.۲	۲۶.۴	۴۹.۴	۱۰۰.۰

جدول (۱۱) ارزیابی عناصر و ویژگی‌های باغ‌های ایرانی و پارک‌های شهری از نظر کارشناسان

ویژگی‌ها			عالی	خوب	متوسط	ضعیف	مجموع
آینما	باغ	غراوانی	۱۰	۱۱	۹	۰	۳۰
		درصد	۳۳٫۳	۳۶٫۷	۳۰	۰	۱۰۰
	پارک	غراوانی	۱	۹	۱۷	۳	۳۰
		درصد	۳٫۳	۳۰	۵۶٫۷	۱۰	۱۰۰
سر در	باغ	غراوانی	۱۲	۹	۶	۳	۳۰
		درصد	۴۰	۳۰	۲۰	۱۰	۱۰۰
	پارک	غراوانی	۱	۷	۱۶	۶	۳۰
		درصد	۳٫۳	۲۳٫۳	۵۳٫۳	۲۰	۱۰۰
دسترسی داخل محوطه	باغ	غراوانی	۴	۱۱	۱۵	۰	۳۰
		درصد	۱۳٫۳	۳۶٫۷	۵۰	۰	۱۰۰
	پارک	غراوانی	۱	۱۶	۱۳	۰	۳۰
		درصد	۳٫۳	۵۳٫۳	۴۳٫۳	۰	۱۰۰
سایه درخت	باغ	غراوانی	۷	۲۳	۰	۰	۳۰
		درصد	۲۳٫۳	۷۶٫۷	۰	۰	۱۰۰
	پارک	غراوانی	۱	۱۱	۱۳	۵	۳۰
		درصد	۳٫۳	۳۶٫۷	۴۳٫۳	۱۶٫۷	۱۰۰
کوشک	باغ	غراوانی	۶	۱۳	۱۱	۰	۳۰
		درصد	۲۰	۴۳٫۳	۳۶٫۷	۰	۱۰۰
	پارک	غراوانی	۱	۳	۱۵	۱۱	۳۰
		درصد	۳٫۳	۱۰	۵۰	۳۶٫۷	۱۰۰
امنیت	باغ	غراوانی	۷	۱۳	۹	۱	۳۰
		درصد	۲۳٫۳	۳۶٫۷	۳۶٫۷	۱۶٫۷	۱۰۰
	پارک	غراوانی	۱	۱۰	۷	۱۲	۳۰
		درصد	۳٫۳	۳۳٫۳	۲۳٫۳	۴۰	۱۰۰
تندیس و مجسمه	باغ	غراوانی	۷	۱۳	۹	۱	۳۰
		درصد	۲۳٫۳	۴۳٫۳	۳۰	۳٫۳	۱۰۰
	پارک	غراوانی	۱	۷	۱۶	۶	۳۰
		درصد	۳٫۳	۲۳٫۳	۵۳٫۳	۲۰	۱۰۰

۴- نتیجه گیری و پیشنهاد

برنامه ریزی و طراحی مناسب فضاها در این مقوله می‌باشد.

با توجه به نتایج بدست آمده بیشتر افراد پاسخ دهنده

در بین کارشناسان و شهروندان در گروه سنی ۳۰- در بین پاسخ دهندگان ۵۱/۸ درصد افراد از پارک‌های شهری امروز و ۴۸/۲ درصد ترجیح می‌دهند، برای گذران اوقات فراغت از باغ‌های ایرانی استفاده کنند. در بین کارشناسان نیز ۳۰ درصد پاسخ دهندگان پارک‌های امروزی و ۷۰ درصد آنان باغ‌های ایرانی را برای گذران اوقات فراغت خود انتخاب نموده اند. با توجه به آمار موجود شهروندان هر دو فضای سبز شهری برای گذران اوقات فراغت خود ترجیح داده اند در صورتی که کارشناسان باغ‌های ایرانی را بیشتر ترجیح داده اند.

دهنده بیشترین افراد دارای مدرک تحصیلی دیپلم و کارشناسی هستند.

- اکثریت افراد پاسخ دهنده بین ۲-۵ ساعت در طول هفته از فضای سبز استفاده می‌کنند.

- حدود ۳۵ درصد شهروندان اوقات فراغت خود را با استفاده از فضای سبز می‌گذرانند که بیانگر اهمیت

ریزان و طراحان فضای سبز این دو مقوله را بیشتر مورد توجه قرار دهند.

- در خصوص رضایتمندی افراد از باغ می‌توان گفت حدود ۷۳ درصد پاسخ دهندگان از باغ‌ها رضایت دارند، در مورد رضایتمندی از پارک‌های شهری حدود ۵۰.۵ درصد از افراد گزینه عالی و خوب را ارزیابی نمودند، ۴۰ درصد متوسط و ۹.۵ درصد ضعیف را انتخاب نمودند. با توجه به آمار مذکور تقریباً نیمی از افراد پاسخ دهنده از وضعیت پارک‌های شهری اصفهان احساس رضایت کامل نمی‌کنند و احساس رضایتمندی از باغ‌ها بیشتر از پارک‌های شهری می‌باشد.

بر طبق نظر شهروندان و کارشناسان عنصر آب‌نما، سردر، سایه درختان، کوشک، امنیت و نظارت در باغ‌های ایرانی به نسبت پارک‌های امروزه عملکرد بهتری داشتند و به لحاظ دسترسی تقریباً هر دو مانند هم هستند.

- در بین پاسخ دهندگان ۴۴/۸ درصد پارک باغ غدیر، ۳۵/۲ درصد پارک شهید رجایی را مطابق با الگوی باغ ایرانی ارزیابی نمودند.

آمار بدست آمده نشان دهنده این است که شهروندان به هر دو فضای سبز شهری (پارک و باغ) نیاز داشته و نیازهای خود را از هر دو فضا تأمین می‌کنند همچنین با توجه به سطح معناداری به دست آمده از آزمون خی ۲ با درجه آزادی ۱ و درجه معنی داری (sig) برابر با ۰۰۰/۰ در سطح اطمینان بالاتر از ۹۵ درصد مؤید این است که باغ‌های ایرانی در کنار پارک‌های شهری می‌توانند نقش دو عنصر فضایی مکمل را ایفا نمایند.

- تحلیل‌ها نشان می‌دهد اکثریت عناصر موجود در باغ‌های ایرانی در پارک‌های شهری نیز دیده می‌شود اما

- تدوین معیارهای طراحی باغ و پارک بر اساس الگوی باغ ایرانی مورد پذیرش شهروندان بوده است.

- با توجه به نتایج بدست آمده کارشناسان از کیفیت خدمات رفاهی پارک‌ها و بعد از آن وضعیت دسترسی به پارک‌های شهری رضایت دارند.

- در بین پاسخ دهندگان شهروند فقط ۷/۸ درصد وضعیت نورپردازی را عالی پنداشته اند. در گفتگوهای که با افراد صورت می‌گرفت میزان نور در پارک‌ها هنگام شب را ضعیف ارزیابی کرده‌اند. در خصوص تعداد مبلمان نیز می‌توان چنین گفت که حدود نیمی از افراد از این ویژگی پارک‌های شهر اصفهان رضایت دارند و در مورد کیفیت مبلمان پارک‌ها حدود ۴۳ درصد از شهروندان احساس رضایت دارند. این آمار نشان می‌دهد که پاسخ دهندگان از وضعیت فعلی مبلمان در پارک‌های شهری رضایت مطلوبی ندارند.

- با بررسی و تحلیل نتایج نظرسنجی مشخص گردید که حدود ۸۲ درصد افراد تمایل دارند پارک‌های شهری با ویژگی‌های باغ‌های قدیمی اصفهان نظیر باغ چهلستون ساخته شوند، همچنین در خصوص به کارگیری نوع شکل و هندسه، افراد ابتدا هندسه منحنی را و سپس خطوط مستقیم و ترکیب آن را با یکدیگر ترجیح می‌دهند. در نتیجه برای برنامه ریزی و طراحی پارک‌های شهری، می‌توان از معیارهایی که بر اساس سبک باغ ایرانی است برای طراحی فضاهای سبز مدرن متناسب با زندگی امروز استفاده کرد.

- در بین ویژگی‌های باغ‌های ایرانی بیشتر مردم موافق حضور درختان سایه دار و وجود عنصر آب و جلوه‌های مختلف آن در پارک‌ها و باغ‌های ایرانی بوده‌اند این موضوع نشان دهنده آن است که برنامه

- ایجاد فضاهایی با ساختاری متعادل، شامل حداقل یک محور اصلی مستقیم با چشم انداز عمیق، معابر فرعی و قرارگیری فضاهای مستقل در کنار آنها.

- ترکیب هندسه مستطیلی و خطی به همراه خطوط منحنی و دوار در فضاهای پارک و باغ رعایت شود البته نه به طریقی که هندسه بصری و ادراکی باغ راست گوشه به کلی از بین رود.

- در عرض محور اصلی باغ و پارک موانع بصری اعم از طبیعی و مصنوعی به کار گرفته نشود.

- استفاده از عنصر آب به گونه‌های مختلف از جمله به صورت خطی در محور اصلی و درختان بلند در حاشیه، حوض وسیع و فواره در فضاسازی باغ‌ها و پارک‌ها

- در مکان‌هایی که امکان پذیر است از خاصیت انعکاسی آب در جلوی بناهای اصلی استفاده شود.

- برای ارتباط بیشتر با طبیعت، بناها به صورت ترکیبی از فضاهای باز، نیمه باز و بسته طراحی شود.

- یک سردر شاخص به عنوان عطف مجموعه و متناسب با مقیاس و عملکرد باغ برای ورودی اصلی پارک‌ها طراحی شود.

- فضاها و بناهای اصلی برای بهره مندی از منظر گسترده در بالاترین نقطه فضاهای سبز شهری احداث شوند.

منابع

استاندارداری اصفهان (۱۳۹۰): سالنامه آماری، معاونت برنامه ریزی - دفتر آمار و اطلاعات.

انصاری، مجتبی (۱۳۷۷) اسطوره بیان نمادین، تهران،

سروش

هنوز تا رسیدن به باغ ایرانی که دارای سبکی خاص و ویژگی‌های فضایی منحصر به فرد خود می‌باشد فاصله وجود دارد.

- بیشتر شهروندان کاشت منظم درختان را در پارک‌های شهری ترجیح داده اند، همچنین در بین پاسخ دهندگان حدود ۸۳ درصد از افراد شهروند و متخصص تمایل دارند پارک‌های شهری با ویژگی‌های باغ‌های قدیمی اصفهان نظیر باغ چهلستون ساخته شوند. با توجه به سطح معناداری به دست آمده از آزمون خی ۲ با درجه آزادی ۴ و درجه معنی داری (sig) برابر با ۰/۰۰۰ در سطح اطمینان بالاتر از ۹۵ درصد مؤید این است که طراحی پارک‌های شهری منطبق بر عناصر فضایی باغ‌های ایرانی به پارک‌های شهری هویت فضایی می‌بخشد.

با عنایت به نتایج بدست آمده، قبل از هر اقدامی لازم است که معیارهایی بر اساس سبک باغ ایرانی برای طراحی فضاهای سبز مدرن که با زندگی امروز تناسب داشته باشد تدوین و به مرحله اجرا گذارده شود.

این ضوابط و معیارها باید در قالب مجموعه ای از سیاست‌های کلان از سوی سازمان‌های مرتبط از جمله سازمان پارک‌ها و فضای سبز، شهرداری و .. اجرا شود تا بدینوسیله فرهنگ باغ سازی ایرانی را در عرصه‌های شهری رواج دهد و موجب بهبود کیفیت پارک‌های شهری گردد.

- همچنین پیشنهاد می‌گردد طراحی فضاهای مختلف تفریحی، پارک‌های شهری، فرهنگی، آموزشی و .. با استفاده از الگوی باغ ایرانی صورت گیرد و محوطه سازی عرصه‌های عمومی و دولتی با ایده باغ ایرانی انجام شود.

تقی پور ملیحه و طهماسبی، احسان (۱۳۸۹)، باغ ایرانی - باغ ژاپنی؛ معنا و معماری، نشریه معماری و ساختمان، زمستان ۱۳۸۹.

حکمتی، جمشید (۱۳۸۶)، طراحی مهندسی فضای سبز (طراحی پارک‌ها و ویلاها)، تهران: انتشارات سپهر، نشر علوم کشاورزی، چاپ اول.

حیدرنتاج، وحید (۱۳۸۹)، باغ ایرانی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ اول.

حیدری بخش، مرضیه (۱۳۸۷)، بررسی تطبیقی استانداردهای پارک‌ها و فضای سبز شهر اصفهان با استانداردهای موجود (نمونه موردی: فضای سبز حاشیه زاینده رود)، اصفهان، دانشگاه اصفهان پایان نامه کارشناسی ارشد.

خادمی، الهام، کبیری، فرانک و حیاط خان، (۱۳۹۲) تعریف باغ ایرانی، ظهور فضای سبز پایدار، مجله بین المللی علوم انسانی و علوم مدیریت (IJHMS).

خوانساری، مهدی؛ مقتدر، محمدرضا و یوری، مینوش (۱۳۸۳) باغ ایرانی بازتابی از بهشت، مهندسی مشاور آران، انتشارات سازمان میراث فرهنگی و گردشگری. تهران

دهخدا، علی اکبر (۱۳۶۹)، لغت نامه دهخدا، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

روحانی، غزاله (۱۳۸۹)، طراحی باغ و احداث فضای سبز، چاپ پنجم، انتشارات فرهنگ جامع.

سالنامه آماری شهر اصفهان (۱۳۹۰)، مدیریت آمار و فناوری و سامانه اطلاعات مکانی، شهرداری اصفهان، چاپ اول.

بابائی، عباس و کرکه آبادی، زینب (۱۳۸۹)، تحلیل نظرات کاربران در کاربری باغ ایرانی در پارک‌های شهر سمنان، فصل نامه جغرافیایی چشم انداز زاگرس، سال دوم، ۴.

براتی، ناصر (۱۳۸۳)، باغ و باغ سازی در فرهنگ ایرانی و زبان فارسی، مجله باغ نظر، ۲.

بمبانیان، محمد رضا، تقوایی، علی اکبر و شریف شهیدی، محمد (۱۳۸۷) بررسی بنیادهای محیطی - فرهنگی در عناصر کالبدی باغ ایرانی (قبل و بعد از اسلام)، نشریه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره دهم. یک.

بهرام، محمد (۱۳۸۴)، گیاه شناسی، تهران: انتشارات رهپویان شریف.

پروشانی، ایرج (۱۳۷۳) دانشنامه جهان اسلام، تهران: بنیاد دایره المعارف اسلامی.

پورابراهیم، شراره (۱۳۸۵)، اهمیت فضای سبز در محیط زیست شهری، سنبله، ۱۱۳.

پور جعفر، محمدرضا، رستمی، ثریا، پورجعفر، علی و رستمی، محسن (۱۳۹۳) تجلی مفاهیم قرآنی در باغ ایرانی با تاکید بر سوره انسان (مطالعه موردی

باغ دولت آباد یزد)، دو فصلنامه تخصصی مطالعات میان رشته ای قرآن کریم، سال سوم، اول.

ترنر، تام (۱۳۸۵)، شهر همچون چشم انداز: نگرشی فراتر از فرانوگرایی (پست - پست مدرن) به

طراحی و برنامه ریزی شهری (مترجم فرشاد نوریان) تهران: شرکت پردازش و برنامه ریزی

شهری - چاپ دوم.

مدقالچی، لیلا، انصاری مجتبی، بمانیان محمدرضا
(۱۳۹۳) روح مکان در باغ ایرانی، مجله باغ نظر،
۲۸، سال یازدهم.

متدین، حشمت الله (۱۳۸۳) مجموعه مقالات نخستین
همایش باغ ایرانی. تهران.

مهدی زاده سراج، فاطمه و نیکوگفتار عاطفه (بررسی
تطبیقی راهکارهای دستیابی به آرامش، آرامش و
تفکر در باغ‌های سنتی ایران و ژاپن، فصلنامه علمی
پژوهشی باغ نظر، سال هشتم، هفده.

نعیما، غلامرضا (۱۳۹۰)، باغ‌های ایرانی، انتشارات پیام،
چاپ چهارم.

ویلبر، دونالد (۱۳۸۳) باغ‌های ایرانی و کوشک‌های آن،
ترجمه مهین دخت صبا، انتشارات علمی و
فرهنگی. تهران

Balarm Shivanand, Dragicevic Suzana (2005),
Attitudes toward Urban Green Space:
Integrating Questionnaire Survey and
Collaborative GIS Techniques to Improve
Attitude Measurements, Landscape and
Urban Planning Journal 75.

Khademi Elham, kabiri Faranak and Hayat Khan
Tareef (2013): Iranian garden the
manifestation of Sustainable green space,
International journal of Humanities and
Management Scienes (IJHMS).

Margar Lady, Lock David (2013), Creating
Garden Cities and Suburbs Today: A Guide
for Councils, TCPA.

Moynihan, Elizabeth B. (1982). Paradise as a
Garden: In Persia and Mughal India.
London: scalar press.

سلطان زاده، حسین (۱۳۷۸)، تداوم طراحی باغ ایرانی
در تاج محل، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

سیف الدینی، فرانک (۱۳۸۸)، مبانی برنامه ریزی شهری،
انتشارات آبیژ.

شاهچراغی، آزاده (۱۳۸۹)، " پارادایم‌های پردیس؛
درآمدی بر بازشناسی و بازآفرینی باغ ایرانی"،
انتشارات جهاد دانشگاهی تهران.

شیعه، اسماعیل (۱۳۸۳)، مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی
شهری، انتشارات دانشگاه علم و صنعت.

صالحی، اسماعیل، دیناروندی، مرتضی و هدایتی، امیر
(۱۳۹۱)، اصول و ضوابط طراحی پارک‌های

شهری، انتشارات سیمای دانش: تهران، چاپ اول.
صدیق، مرتضی (۱۳۹۱)، طراحی منظر، انتشارات

کتابکده کسری، مشهد، چاپ اول.
طوسی، معصومه و امامی فر، سیدنظام الدین (۱۳۹۰)،

نمادشناسی و نشانه شناسی عناصر باغ‌های ایرانی
با توجه به عناصر باغ فین کاشان، فصلنامه علمی
پژوهشی نگره، ۱۷

عمید، حسن، (۱۳۵۷) "فرهنگ فارسی عمید"،
انتشارات امیر کبیر، چاپ اول، تهران.

لثچینسکی، نانسی (۱۳۸۷)، طراحی کاشت منظر:
رویکردی حرفه ای به طراحی باغ (ترجمه محسن
کافی)، تهران: انتشارات آبیژ.